

כדי להסיק בה. והיינו, מותר להתחיל ליקח תבן מערימת התבן ביום טוב אף על פי שלא זימנה מבעוד יום לכך, ולא היה רגיל להסיק ממנה, ואין חושש משום מוקצה.

אבל לא מתחילין ליקח בעצים שב"מוקצה".

הרחבה שמאחורי הבית נקראת "מוקצה", והיא מקום שאין נכנסין ויוצאין בו באופן תמידי, ושם גותנים עצים וכל דבר שאין בדעת האדם ליטלו אלא לזמן מרובה.

ואין ליטול משם עצים, מפני שהם אסורים בטלטול משום איסור מוקצה, ובגמרא מפרש מה החילוק בין ערימת תבן ברישא, ובין עצים שבמוקצה בסיפא.

גמרא:

שינונו במשנה: המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה:

ועל כך תנא בברייתא: **אם אי אפשר לשנות, וכגון שזימן אורחים הרבה, וצריך להביא הרבה ביחד, הרי זה מותר להביאם בסל ובקופה, ואף שכן הוא דרכו בחול.**

אתקין רבא במחוזא, התקין רבא בעירו מחוזא דרכים לשינוי נשיאת משאות ביום טוב. וכך התקין:

הכלל הוא, שלא ירבה טורח על ידי השינוי, אלא יקל משאו, או ישנה באופן שאינו עושה טירחה יתירה, ואף שאינו מיקל בטורח.⁽¹⁾

ואצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו: תן לי עשרים ביצים או חמשים אגוזים, עשרה אפרסקין וחמשה רמונים ואתרוג אחד.

ובלבד שלא יזכיר לו סכום מדה.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח.

הדרן עלך אין צדין.

פרק המביא

מתניתין:

המביא [המעביר] כדי יין ממקום למקום ביום טוב, לא יביאם בסל ובקופה. לא יכניס שלשה או ארבעה כדים בתוך סל או קופה ויעבירם, משום דהוא נראה כמעשה של יום חול, לשאת משאות.

אבל מביא הוא כד אחד או שנים על כתפו או נושאו לפניו בידו, לפי שהוא שינוי מדרכו בחול [שולחן ערוך].

וכן המוליך את התבן בתוך קופה כדי להסיק את התנור או עבור בהמה, הרי זה לא יפשיל את הקופה לאחוריו, כי גנאי ליום טוב הוא, בכך שנראה כמתכוין למלאכה גדולה, או להוליך למקום רחוק, כדרך חול.

אבל מביאה הוא בידו, שהוא שינוי מדרכו בחול.

2-א ומתחילין בערמת התבן ליקח ממנה תבן

1. נתבאר על פי לשון רש"י, שכתב: "וכשהוא משנה, ישנה להקל משאו ולא להרבות טורח

משא דדרו בדוחקא, משאוי שאדם נושא על כתיפו בחול בטורח, אם בא לשאתו ביום טוב — לדרו ברנלא, ישאנו ביום טוב בעתר [קלשון] כדי לשנות, ובשינוי זה קל לו יותר הנשיאה, ואינו טורח יותר, ושינוי הגון הוא.

משא דדרו ברנלא, משאוי שאף בחול הדרך לשאתו בעתר — לדרו באגרא ביום טוב ישנה, וישאנו על ידי שני בני אדם במוט על כתפיהם, שהוא קל יותר מנשיאה ברגלא.⁽²⁾ אבל לא ישא האחד לבדו על כתפו, כיון שמכביד הוא בכך.

דרו באגרא, משאוי שאף בחול הדרך לשאתו במוט על כתפיהם — לדרו באכפא, ישאוהו ביום טוב במוט בידיהם, כדי לשנות מדרכו בחול, אבל לא ישאנו ברגלא שהוא טורח יותר.

דרו באכפא, משאוי שהדרך לשאתו במוט בשנים בידיהם, נפרום סודרא עלויה יפרסו ביום טוב סודר [שהוא קל ואינו מכביד] על המשאוי, ואף שאין זה שינוי בגוף המשא אלא הצנעה בעלמא, מכל מקום שינוי הוא.

ואם לא אפשר לשנות כלל מבלי להרבות טורח, וכגון שאף סודר אין לו — שרי אף בלא שינוי.

דהרי אמר מר, כברייתא לעיל: אם אי אפשר לשנות — מותר בלא שינוי.

אמר תמה ליה רב חנן בר רבא לרב אשי:

הרי אמור רבנן: כמה דאפשר לשנווי — משנינן ביומא טבא. כל כמה שאפשר לעשות שינוי משנין ביום טוב, בנשיאת המשאות.

והא הני נשי, דקא מליין הצבייהו מיא ביומא טבא [הרי הנשים ממלאות כדיהן מים ביום טוב] ומביאות לביתן, ולא קא משניין [ואין הן משנות כלל], ומכל מקום לא אמרינן להו ולא מידי [אין אנו מעירים להן על כך], והרי צריך שינוי, ומפני מה אין אנו מוכיחין אותן על כך?!

אמר תירץ ליה רב אשי לרב חנן בר רבא: משום דלא אפשר לעשות שינוי, וכדמפרש ואזיל.

הרי למדנו: אם אי אפשר לשנות, מותר אפילו בלי שינוי.

ומפני מה אי אפשר בשינוי, שהרי היכי ליעבד [כיצד עשו בשינוי]?

שמא תאמר: דמליא בהצבא רבה תמלי בהצבא זוטא [אשה הרגילה למלאות בכד גדול תמלא ביום טוב בכד קטן]?

אי אפשר! שהרי תוספת טירחה היא, כיון דקא מפשא בחלוקא [מוסיפה היא בהילוך], כי תצטרך לילך מספר פעמים רב יותר בגלל כדה הקטן, ואין משנין על ידי תוספת טירחה.

ביום טוב". אבל אם מכביד וטורח יותר אין זה שינוי, וכמו שכתב גם בד"ה דדרו באגרא "ואינו מרבה טורח בשנויו". והתוספות חלוקים עליו

וכמו שיתבאר בהערה הבאה.

2. אבל התוספות הוכיחו מפרק האומנין,

ואתי למקטריה [פעמים שנפסק החבל ותבוא לקושרו ביום טוב], וקשר העשוי להתקיים אב מלאכה הוא [רש"י עפ"י רש"ש].⁽³⁾

שמא תאמר: תפרום סודרא עילויה [תפרוס סודר על הכד]?

אי אפשר! שהרי יש לחוש: זמנין דמטמיש במיא [פעמים שנשרה הכסוי במים] ואתי לידי פחיטה, תבוא לסוחטו ואסור ביום טוב.⁽⁴⁾

הלכך לא אפשר לעשות שינוי. וכיון שכן מותר אף בלא שינוי.

אמר תמה ליה רבא בר רב חנין לאביי:

הרי תנן: אין מטפחין [כף אל כף],⁽⁵⁾ ואין מספקין [כף על ירך], ואין מרקדין ביום טוב, והטעם משום שמא יתקן כלי שיר.

והרי האידנא, דקא חזינן דעבדן הכי, ולא

שמא תאמר: אשה דמליא בחצבא זוטא תמלי בחצבא רבה [הרגילה למלאות בכד קטן תמלא בכד גדול]?

אי אפשר! שהרי אף זו תוספת טירחה היא, כיון דקא מפשי במשוי [מוסיפה ומכבידה היא על משאה].

שמא תאמר: תכסייה בנכתמא [תכסה את הכד בכסוי של עץ המיועד לכדים], וכפי שנתבאר לעיל, שאף שינוי כגון זה שינוי הוא?

אי אפשר! שהרי יש לחוש: זמנין דמתבר, ואתי לאתויי. פעמים שהכסוי הזה נשבר, ותבוא לטלטל את השברים האסורים בטלטול.

שמא תאמר: תכסנו בכסוי ותקטריה [תקשרנו] לכד כדי שלא יפול?

אי אפשר! שהרי יש לחוש: זמנין דמפסיק

4. הקשו התוספות: הרי אחת מתקנותיו של רבא לעיל היתה: נפרוס סודרא עילויה, ולא חשש לסחיטה?!

ותירצו: לעיל מיירי בחבית שסתומה כולה ופיה צר, ולכך לא חיישינן לסחיטה. ועוד תירצו, כאן מיירי במים, שהסוחטן חייב משום ליבון. אבל לעיל, מיירי ביין, שאיסור הסחיטה בו הוא רק משום מלאכת דש, והואיל והולך היין לאיבוד לא חיישינן.

5. כתב רש"י: אין מטפחין משום שיר או משום אבל. והתוספות תמהו עליו, שהרי האיסור הוא משום שמא יתקן כלי שיר, ואין גזירה זו שייכת אלא כשעושה לשיר ולא לאבל.

שנשיאה באופן זה הכבדה היא ואינה הקלה! ולפיכך, חלקו על רש"י, וכתבו: אלא נראה, דאפילו מכביד יותר, מכל מקום לא חיישינן, כיון שמשנה מדרך חול. וכן נמי פירש הקונטרס גבי "דררו באגרא לדרו באכפא", ואף על פי שאינו להקל, מכל מקום שינוי הוא.

ביאור דבריהם, כשם שכתב רש"י שאפילו שינוי שאינו להקל חשוב שינוי, הוא הדין לדעתם אפילו כשמכביד יותר. אבל לדעת רש"י אם מכביד יותר אין זה שינוי. וכמו שכתב רש"י גבי דדרו באגרא לדרו באכפא שהביאו התוספות: "ואינו מרבה טורח בשנויו".

3. אבל קשירת החבל לכד אין זה קשר העשוי להתקיים, ולכן אומרת הגמרא: ותקטריה.

כי מוטב שיהיו שוגגין, ויעברו על האיסור מתוך חוסר ידיעה, ואל יהיו מחמת תוכחתנו מזידין! שהרי אף אם נוכיחם, הן לא יחזרו בהן, ונמצא שקלקלנו אותן ולא תיקננו.

וכיון שכן, הבא, בטיפוח וריקוד, נמי, לפיכך אין לנו מוכיחים, כי הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

ומסייגת הגמרא כלל זה:

והני מילי שאנו נמנעים מלהוכיח — באיסור דרבנן.

אבל בדאורייתא, אם רואים אנו שעוברים על איסור דאורייתא — לא! אין לנו נמנעים מלהוכיחם, ואפילו כשיש להניח שלא יחזרו בהם על ידי תוכחתנו.

אך מסיקה הגמרא אחרת:

ולא היא! אלא, לא שנא בדאורייתא, ולא שנא בדרבנן, כל שיש להניח שלא יחזרו בהן — לא אמרינן להו ולא מירי. (6)

והראיה, שאפילו באיסור דאורייתא אין מוכיחים כל שידוע שלא יחזרו בהן:

דהא תוספת יום הכפורים, שחייבים להוסיף ולהתענות קודם שנכנס יום הכפורים, שחיוב דאורייתא הוא, מדרשת הכתוב "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב".

אמרינן להו ולא מירי [הרי כיום רואים אנו שעושים כן, ואין לנו מעירים להם על כך?]

אמר ליה אבבי לרבא בר רב חנין:

ולטעמיך, שאתה סובר שמן הראוי להוכיחם, תיקשי לך נמי:

הא דאמר רבא, כלומר: הרי אמר רבא: לא ליתב איניש אפומא דלחיא [לא ישב אדם בשבת בראש המבוי הסמוך לרשות הרבים, במקום שמעמידים את הלחי כדי להתיר את הטלטול במבוי] —

כי דלמא מונדר ליה חפיץ ואתי לאתויי [שמא יתגלגל החפץ מידו לרשות הרבים הסמוכה, ויבוא להחזירו למבוי, שהוא רשות היחיד], כי מתוך שאין המבוי מקורה אין מכירין בו שהוא רשות היחיד, ונמצא שעבר על מלאכת "הוצאה".

ותיקשי לך: והא הני נשי, דשקלן הצבייהו, ואזלן ויתבן אפומא דמבואה [הרי הנשים לוקחות כדיהן ויושבות בראש המבוי], ולא אמרינן להו ולא מירי [אין לנו מעירין להן על כך?]

אלא, על כרחך הטעם שאין לנו מוכיחים אותן, הוא משום:

הנח להם לישראל לעשות דבר שהורגלו בו מתוך אי ידיעה, ויש להניח שלא יחזרו בהן מפני תוכחתנו.

6. כתב המשנה ברורה בסימן תר"ח סעיף קטן ה: וכל זה דוקא בשעכשיו הם שוגגין. אבל כשיודעין שהוא איסור ועוברין במזיד צריך להוכיחם, אף כשברור לו שלא יקבלום. ונהי דמי

6. כתב המשנה ברורה בסימן תר"ח סעיף קטן ה: וכל זה דוקא בשעכשיו הם שוגגין. אבל כשיודעין שהוא איסור ועוברין במזיד צריך להוכיחם, אף כשברור לו שלא יקבלום. ונהי דמי

לפי רבי יהודה, דאית ליה מוקצה בדבר הראוי, אלא שמקצה אותו האדם מדעתו.

ותיקשי רישא לסיפא?!

ומשנינן: לעולם משנתנו רבי שמעון היא. אלא, שמכל מקום מודה הוא בדין האמור בסיפא שלא משתמשים בעצים שבמוקצה.

כי הכא בסיפא, ששנינו בה שאין משתמשים בעצים שבמוקצה — בארזי ואשוחי [עצי ארז זכרים ועצי ארז נקבה] עסקינן, שאין אדם מסיק אותן היות והם עומדים לבנין, דעצים הללו, מוקצה מחמת חסרון כיס הם, הואיל ודמיהם יקרים.

ואפילו רבי שמעון שאינו מודה בשאר מוקצה שמקצה האדם מדעתו, לפי שאינו מקצהו הקצאה החלטית, אלא בדעתו שיתכן ויוכל להשתמש בו, מודה הוא במוקצה מחמת חסרון כיס, שאסור היות והאדם מקצהו באופן מוחלט.

איכא דמתני לה לדברי רב כהנא אסיפא דמשנתנו, ששנינו בה: אבל לא בעצים שבמוקצה:

ועל כך אמר רב כהנא: זאת אומרת: אין מתחילין באוצר תחלה!

ואילו בפועל, אין עושות הנשים כן, (7) אלא הן אכלי ושתו עד שחשיכה.

ומכל מקום, לא אמרינן להו ולא מידי, ומשום שהנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. (8)

ומכאן אתה למד, שאף בדאורייתא אומרים כן. (9)

שנינו במשנה: ומתחילין בערמת התבן:

אמר רב כהנא: זאת אומרת, מדין זה של המשנה, שמותר להסיק בערמת תבן היות ומן הסתם אוצרין אותו לבהמה, והיגו מוכן לשימוש ביום טוב, יש לנו ללמוד, כי לדעת משנתנו: מתחילין להשתמש באוצר [בדברים האצורים לזמן ארוך] תחלה ביום טוב, ואין חוששין משום איסור מוקצה.

ואם כן מני מתניתין: על כרחך רבי שמעון היא, דלית ליה איסור מוקצה בדבר הראוי אלא שמקצה אותו אדם מדעתו.

ומעתה תיקשי: אימא סיפא דמשנתנו: אבל לא משתמשים להסקה בעצים שבתוך המוקצה, לפי שהם אסורין משום "מוקצה".

ודין זה של הסיפא, על כרחך אתאן הוא רק

וכתב על כך הר"ן, ולי נראה, כיון שציוותה תורה תוספות, צריך להוסיף מחול על הקודש אי זה זמן חוץ מן הזמן שהוא נזהר בו מן הספק, שאם לא כן לא היה צריך להזהיר על תוספות. וזה על דעת מי שסובר ספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא היא.

9. כתב הרא"ש בשם בעל העיטור, וכן פסק הרמ"א בסימן תרח ב: דוקא שאינו מפורש

7. ראה פני יהושע וצל"ח, מאי טעמא חייבות הנשים בתוספת יום הכפורים, אף על גב שהיא מצות עשה שהזמן גרמא.

8. כתב הר"ן: אמאי נימחי בהו, והא על כרחין מוסיפין קצת, דאי אפשר לצמצם שיאכלו עד שחשיכה ממש?!

ותירצו: מכאן ראייה שתוספת עינוי של יום הכפורים יש לו שיעור, אלא דלא ידעינן ליה.

ומדייקת הגמרא: על כרחך, מני משנתנו — רבי יהודה היא, דאית ליה מוקצה.

ועתה תיקשי: אימא רישא דמשנתנו: מתחילין בערימת התבן. ודין זה בהכרח אתאן רק לפי רבי שמעון, דלית ליה מוקצה.

ותיקשי רישא לסיפא?!

ומשנינן: לעולם משנתנו רבי יהודה היא. אלא, שמכל מקום, מותר להתחיל בערמת התבן, ולא תלמד מכאן שמתחילין אף באוצר.

כי התם ברישא דמשנתנו ששנינו בה "ומתחילין בערמת התבן", מיירי בתבנא סריא [תבן רקוב ומסריח] שאין ראוי למאכל בהמה, וסתמו עומד הוא להסקה, ולכן אין בו משום מוקצה.

ותמהינן: כיצד אתה אומר שמשנתנו בתבנא סריא ואינו מוקצה?

והרי הא חזי לטינא [ראוי הוא לעשית טיט, ללבון ממנו לבנים], ואם כן מוקצה הוא?!

ומשנינן: רישא דמשנתנו מיירי בתבנא סריא דאית ביה קוצים [יש בו קוצים] ואינו יכול לגבלו בידיו וברגליו לטיט, ולפיכך אינו מוקצה.

מתניתין

ל-ב אין נוטלין עצים מן הסוכה ביום טוב, היות

ובכך הוא סותר חלק מהסוכה, ואסור לסתור בנין ביום טוב.

אלא, נוטלים עצים רק מן העצים הנמצאים סמוך לה, ובגמרא יתבאר מה הם העצים הללו.

המדובר במשנתנו הוא ביום טוב של חג הפסח או שבועות, שאז האיסור הוא רק מצד סתירת הסוכה, ולכן מותר לקחת עצים מן הסמוך לה.

אבל בחג הסוכות, אסורים עצי הסוכה כולם בשימוש של הנאה, חוץ מן השימוש הדרוש לקיום מצות סוכה.

גמרא

הגמרא הניחה עתה, שכל המשנה עוסקת בקנים של עצים המונחים על גבי הסוכה כסכך. וקני העצים "מן הסמוך לה", הם הקנים שמניחים מעל לסכך הסוכה, כדי לעבות בהם את הסכך.

והוינן בה: מאי שנא, במה שונים העצים שהם "מן הסוכה" דלא, שלא נוטלים אותם, הלא הוא משום דקא סתר אהלא, שיש בנטילתם מלאכת סתירת אהל, שהיא תולדה של מלאכת סתירת בנין.

ואם כן, תיקשי, מדוע נוטלים עצים מן הסמוך לה? והרי גם בנוטלו עצים מן הסמוך

אבל לא ירבה בתוכחות, מאחר שיודע שלא ישמעו אליו. אבל ביחיד חייב להוכיחו עד שיכנו או יקללנו.

בתורה אע"ג שהוא מדאורייתא, אבל אם מפורש בתורה — מוחין בידו.

ועוד כתב הרמ"א: ואם יודע שאין דבריו נשמעין, לא יאמר ברבים להוכיחן רק פעם אחת,